

SUMARIO

ANÁLISE - OPINIÓN

20 ANOS DA LEI DE PREVENCIÓN DE RISCOS LABORAIS, LPRL:

POUCO OU NADA QUE CELEBRAR

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

SABÍAS QUE...?

GLIFOSATO: O HERBICIDA TOTAL

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

INFORMACIÓN

SINISTRALIDADE LABORAL:

UN MONSTRO QUE NON PARA DE MEDRAR

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

GABINETE TÉCNICO CONFEDERAL DE SAÚDE LABORAL-CIG

SÍNTESE DE ACTIVIDADE 2015

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

EDITA:

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

20 anos da Lei de Prevenición de Riscos Laborais, LPRL: pouco ou nada que celebrar

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

A finais da década dos oitenta, no ano 1989, a Unión Europea promulgou a Directiva 89/391/CEE, coa pretensión manifesta de armonizar o desenvolvemento normativo sobre a prevención de riscos laborais no conxunto dos seus estados membros.

Posteriormente, o 8 de novembro do ano 1995, con 6 anos de retraso, procédese a aprobar no Estado español a Lei 31/1995 de Prevención de Riscos Laborais (en adiante LPRL), coa intención de dar cumprimento a esa Directiva e ofrecer resposta á necesidade dunha regulamentación unitaria en materia de protección laboral da saúde dos/as traballadores/as, ao tempo que se levaban a cabo as necesarias adaptacións do dereito español a este marco xurídico europeo, superando e substituíndo a anticuada Ordenanza franquista de Seguridade e Hixene no Traballo de 1971.

Coa publicación da LPRL, no Estado español transítase cara a unha nova concepción da xestión dos riscos laborais, pasando dun enfoque reactivo fundamentado na reparación do dano unha vez que este se tiña producido, a un enfoque preventivo no que se anticipan as medidas para a súa evitación.

Esta Lei de vocación unitaria e universal, instaura como principios básicos entre outros, o deber xeral de protección da saúde laboral dos/as traballadores/as, asenta o principio de organización da prevención de riscos laborais e institúe o dereito de participación dos/as traballadores/as nesta materia a través dos seus representantes. Posteriormente, coa reforma da Lei do ano 2003, inclúese na mesma o principio esencial de integración da actividade preventiva en todos os niveis da empresa.

Calquera valoración que queramos facer destes 20 anos de vixencia da LPRL no Estado español, pasa necesariamente polo análise da pertinencia, da adecuación e da eficacia do sistema de prevención de riscos laborais no seu conxunto. Para iso non deberemos perder de vista os tres subsistemas que interrelacionadamente o constitúen, a saber: O **marco xurídico normativo** fundamentalmente asentado na LPRL e a súa normativa de desenvolvemento. O **marco de supervisión, inspección e control** encargado de velar pola aplicación da Lei e a súa efectividade, que descansa básica e fundamentalmente sobre a Inspección de Traballo e con menor protagonismo sobre diferentes Administracións Públicas. E cunha relación menos directa cos resultados da prevención, mais cunha extraordinaria importancia para o conxunto dos/as traballadores/as, o **sistema de aseguramento da cobertura sanitaria e económica da accidentabilidade laboral**, ultimamente moi mermado e extraordinariamente reducido como consecuencia da reforma laboral, así como das recentes reformas legislativas en materia de xestión das baixas por Incapacidade Laboral e das novas funcións e competencias adxudicadas ás Mutuas polo actual Goberno do PP.

Á luz dos feitos e a pesares das trompetas e parabéns que se escoitan por doquier, nestes días de profundas celebracións e actos diversos, o certo é que a LPRL e o Sistema preventivo español no seu conxunto, non rematan por responder -nin antes, nin agora- ás expectativas xeradas, defraudando gravemente as necesidades de modificación e mellora dunha realidade preventiva no Estado español, preocupantemente deficitaria en termos de implantación e arraigo dunha auténtica cultura preventiva.

A pesar dos esforzos até agora realizados, como xa aconteceu nos seus inicios, a LPRL non asemella máis que unha xenérica declaración de boas intencións posteriormente trufada de diversas modificacións e parches normativos que, no seu posterior percorrido de desenvolvemento, na práctica, remataron por cristalizar nunha excesiva burocratización na aplicación das normas e nun cumprimento legal puramente formal por parte da maioría das empresas, facendo inalcanzables os obxectivos de seguridade e saúde laboral perseguidos.

Nos vinte anos transcorridos dende a aprobación da LPRL teñen acontecido moitos e variados problemas tanto no seu proceso de implantación como de desenvolvemento. Problemas aos que agora temos que sumar a vixente e prolongada crise económica -que sen dúbida está a producir un apreciable deterioro da situación preventiva nas empresas-, e por outra, unha reforma laboral brutal e descompensada en termos de

cercenación de dereitos laborais, así como de rebaixa nas consideracións de seguridade e saúde dos/as traballadores/as. Como consecuencia, unha situación de deterioro do estado da prevención que perfectamente poderíamos cualificar como recesiva, intolerable e altamente preocupante.

Se ben é certo que pasados uns anos da súa implantación até o ano 2012, a LPRL, mal que ben, ten contribuído á redución da sinistralidade laboral. Nun Estado no que as políticas preventivas rigorosas e sistemáticas en riscos laborais apenas existían, a realidade é que nunca se alcanzaron os índices de sinistralidade, nin os niveis preventivos dos estados máis avanzados do noso entorno. Máis aínda, hoxe por hoxe, a realidade é que moitos/as traballadores/as seguen a morrer en accidentes laborais -dous cada día- nos seus postos de traballo, como consecuencia de frecuentes, graves, e de todo punto inxustificables incumprimentos empresariais en materia de prevención; tamén é certo que as enfermidades profesionais seguen sen ter o recoñecemento e o control que a todas luces requiren, provocando que todos os anos milleiros de traballadores/as convalescentes por enfermidades de orixe laboral se atopen desprotexidos ao non ter recoñecidas as

súas doenzas. Cuestións estas que sen dúbida son consecuencia dun determinado enfoque político, dunha estratexia sociolaboral que aposta pola protección económica das responsabilidades das empresas, fronte ao dereito á seguridade e a saúde laboral dos/as traballadores/as.

O actual marco económico e sociolaboral, propiciado en gran medida polas inxustas e ineficaces políticas de recorte e axuste impostas polo modelo neoliberal -reforma laboral incluída-, teñen derivado en altísimas taxas de desemprego -agravadas pola falta de protección social-, en inseguridade e temporalidade na contratación, en grandes segmentos poboacionais de traballadores/as e as súas familias empobrecidas por salarios de miseria, e en definitiva, nunha relación contractual empresario/a-traballador/a absolutamente desequilibrada e descompensada a favor dos primeiros, que na práctica nega os dereitos laborais e destrúe as ferramentas arbitradas para a súa defensa. Como consecuencia, graves empeoramentos das condicións de traballo: contratos precarios, longas xornadas laborais, baixos salarios, incremento das cargas e dos ritmos de traballo,... etc, e derivados de estas, incremento sostido da sinistralidade laboral e deterioro da saúde laboral dos/as traballadores/as en todos os seus aspectos e facetas. Esa é realmente a situación “preven-

tiva” da que agora “disfrutamos”, é a fotografía panorámica que nos desvela o estado da cuestión.

Mais se achegamos un pouco máis o noso teleobxectivo a esta dura realidade e lle facemos fotografías máis precisas e detalladas, poderemos ter a imaxe “revelada” do estado preventivo no que estamos a vivir, á vista do cal cóstanos imaxinar que é o que temos que celebrar logo de 20 anos de vixencia da LPRL.

Atopámonos ante unha Lei que en moitos casos, na práctica, quedou nunha mera aspiración, nunha declaración de intencións, nin entendida, nin compartida por milleiros de pequenas e medianas empresas incapaces de asumir o cambio cultural proposto. Incapaces de asumir, interiorizar e integrar unha auténtica cultura da prevención.

Hoxe por hoxe é práctica común que se produza a subestimación e infradeclaración de accidentes, a inaxeitada cualificación da súa gravidade; a subestimación e infradeclaración de enfermidades profesionais ou imprecisións na cobertura dos partes de accidente.

Por outra banda, as informacións estatísticas seguen a amosar limitacións e distorsións importantes en relación ás causas das lesións, así como sobre outras informacións que nos permitirían tomar as medidas necesarias para abordar unha mellora significativa dos sistemas preventivos. Faise necesario a procura dunha información máis real, veraz e pertinente, que permita un máis axeitado deseño das políticas preventivas, así como a adopción de medidas máis en sintonía coas necesidades reais existentes nesta materia, e polo tanto máis eficaces en termos de resultado e máis eficientes en termos de custo e adecuación.

En definitiva, a nosa percepción é que a situación da prevención dos riscos laborais no Estado español poderíamola cualificar como de fracaso. De fracaso porque a día de hoxe entre outras moitas cuestións que aquí non temos tempo nin espazo para abordar:

- A gran maioría do mundo empresarial español segue sen ter unha auténtica cultura preventiva.
- Porque a PRL segue sen estar integrada nas empresas e moito menos nos seus distintos niveis de dirección, xestión e produción.
- Porque na última enquisa sobre as condicións de traballo realizada polo INSHT, sete de cada dez traballadores/as ocupados manifesta ter algún problema de saúde relacionado co traballo que desenvolven.
- Porque nas empresas se están a producir auténticas situacións de regresión dos investimentos en prevención, vendo estes como un custo e non como unha inversión e un factor de competitividade.

- Porque a sinistralidade laboral e singularmente os accidentes graves e mortais seguen aumentando nos últimos anos dun xeito sostido e alarmante, sen que por parte do Goberno se adopten as medidas correctoras oportunas para parar esta sangría.
- Porque a pesares de todo isto, unha parte moi importante das empresas seguen a realizar un cumprimento meramente formal da normativa de prevención, unha prevención burocrática e de papel que só pretende manter actualizada a documentación preventiva, que se esquece sen rubor da prevención real, daquela que integrada na empresa e participada polos/as traballadores/as actúa eficazmente na protección da súa seguridade e a súa saúde laboral.

- Porque desgraciadamente en moitísimos casos, demasiados casos, a Administración Xeral do Estado, os distintos Gobernos de Comunidades Autónomas con competencias na materia, as Fiscalías de sinistralidade laboral, e o que é peor a propia Inspección de Traballo e Seguridade Social, actúan dun xeito laso e pouco rigoroso no exercicio das súas competencias, atenuando o seu deber moral, legal e incluso político, de velar polo cumprimento estrito da normativa preventiva en todas as empresas e sectores.
- Porque mal, moi mal imos, cando xa non só os/as empresarios/as sen escrúpulos nin responsabilidade social algunha, consideran a prevención como un custo oneroso e sen produtividade; senón cando as propias institucións encargadas en exclusiva de velar pola aplicación e o cumprimento da norma, rematan por relaxar as súas actuacións de inspección, seguimento e control, na falsa crenza que a crise económica xustifica o inxustificable, non vendo o que si ven na Europa máis avanzada, que o investimento en prevención é un dos máis produtivos, beneficiosos e rendibles, non xa para os/as traballadores/as, senón para a sociedade no seu conxunto.

e de maneira especial para as propias empresas, constituíndo un factor esencial de competitividade.

- Porque nestes anos, as mutuas como entidades empresariais ao servizo das empresas, que non dos/as traballadores/as, deixaron por lei a súa actividade preventiva (pouco rendible) e foron alcanzando unha posición de absoluto dominio na xestión das continxencias profesionais, na reparación dos danos á saúde e a notificación das enfermidades profesionais. Campos estes que espureamente foron recentemente ampliados polo actual Goberno do PP, incluíndo entre as súas competencias a xestión das incapacidades temporais e as prestacións por continxencias comúns. Competencias estas e outras recentemente adxudicadas, que supoñen na práctica unha subtracción directa das competencias públicas até agora exercidas pola S.S. e os Servizos Públicos de Saúde. Unha sorte de privatización sectoria por inxustificada, exclusivamente fundamentada en arquetipos ideolóxicos da ultradereita neoliberal máis radicalmente reaccionaria. Así, ao cabo, atopámonos por unha banda cun Sistema Público de Saúde intencionadamente inhabilitado para integrar a saúde laboral dentro das súas prestacións e competencias, e por outra, coa imposición dun modelo mercantilizado dos riscos laborais e do sistema de xestión das prestacións, onde abertamente priman criterios de “aforro” económico sobre outros de carácter social ou sanitario.

Chegados a este punto é necesario que o diagnóstico real da situación do Sistema Preventivo español sirva para impulsar as reformas e as actuacións necesarias, para acadar un deseño preventivo máis operativo que dote de mesmo da eficacia e a eficiencia que agora non posúe. Nesta liña sería desexable proceder a:

- Simplificación da xestión preventiva documental para evitar burocratizacións innecesarias que enmascaran e dificultan a prevención real.
- Estabelecer un sistema de acreditación da formación en materia de prevención de riscos laborais baseado en competencias profesionais, dotado dunha estrutura modular e configurable, no marco do Sistema Estatal e Europeo de Cualificacións Profesionais. Un modelo de acreditación da cualificación nesta materia que nos permitiría superar as continuas duplicidades e superposicións formativas esixidas aos traballadores/as en distintos sectores e ámbitos de actividade, por aquelas organizacións que fan da formación preventiva, fundamentalmente un lucrativo negocio e unha maneira de regular e controlar o acceso dos/as traballadores/as a un posto de traballo, previo pago do curso formativo correspondente. Un escándalo que a día de hoxe segue a ser consentido polas distintas Administracións con competencias na materia, a pesares de ir claramente en contra do interese xeral.
- Promulgar con carácter normativo, criterios obxectivos para a cualificación do nivel de gravidade dos accidentes de traballo, así como os mecanismos para a súa posterior verificación de adecuación e pertinencia.
- Implementar o actual cadro de enfermidades profesionais coa última lista revisada e aprobada pola Organización Internacional do Traballo (OIT), incorporando as novas patoloxías de orixe laboral que, con cada vez máis frecuencia, se están a producir.
- Incrementar tanto o número como o rigor das actuacións de inspección en materia preventiva por parte da ITSS, co gallo de promover, controlar, asesorar tecnicamente e no seu caso sancionar os incumprimentos normativos que continuamente se están a producir.
- En cumprimento da lexislación vixente, facer públicas e efectivas (algo que raramente acontece) as sancións adoptadas por infraccións moi graves en materia preventiva, e adicar as recadacións das sancións por infraccións á mellora de medios técnicos e ao incremento do persoal adicado a este tipo de inspeccións.
- Incrementar as inversións en I+D+i en materia de prevención de riscos e saúde laboral.
- Introducir a formación preventiva como materia curricular en todos os niveis educativos.
- Mellorar os procesos de colaboración e coordinación entre as distintas administracións e dispositivos públicos con competencias en materia preventiva.

- Realizar unha mellora substancial das fontes de información, que permita identificar con precisión as causas da sinistralidade laboral e as enfermidades profesionais, asociando as mesmas aos sectores, procesos produtivos, empresas e actividades profesionais nas que se producen.

En resumo, podemos dicir sen ambaxes que estes 20 anos de vixencia e sobre todo mala aplicación da LPRL, dan como resultado unha situación preventiva claramente deficitaria, cun Sistema de prevención cada vez máis deteriorado e en moitos aspectos extraordinariamente afastado dos indicadores e parámetros dos países da nosa contorna cultural e socioeconómica, especialmente no que atinxe á interiorización e implantación da cultura preventiva nas empresas, á consideración do gasto en prevención como un investimento produtivo de alto valor estratéxico, ao análise dos custos humanos, sociais e empresariais da “non prevención” ou ao rigor e a esixencia na aplicación e cumprimento da normativa preventiva.

Segundo a propia Enquisa Estatal de Xestión de Riscos Laborais nas empresas do pasado ano 2014, os factores decisivos de motivación empresarial para abordar a xestión dos riscos laborais nos centros de traballo, son fundamentalmente dous: a) O cumprimento formal da norma, e b) Evitar as posibles

multas e sancións no caso de incumprimento. Isto é, a prevención de riscos laborais en moitas das empresas españolas é unha mera entelequia.

Non hai outro camiño posible que nesta materia, empresas, traballadores/as e administracións públicas, cooperen colaborativamente na consecución dun punto de vista avanzado da prevención, entendida esta como unha inversión altamente rendible en termos humanos, sociais e empresariais. Entendida como unha obriga ética e moral, nun contexto de respecto e exercicio dun dereito irrenunciable, dun dereito fundamental como é o dereito á vida e a unha saúde integral. A visión dunha auténtica cultura preventiva, interiorizada e integrada en todos os niveis de dirección, xestión e produción das empresas como parte constituínte dos seus valores, dos seus obxectivos e da súa propia estrutura organizativa.

O importante retorno humano, económico e social que supón a ausencia de accidentes e/ou enfermidades profesionais, ten que formar sen dúbida parte esencial dunha visión estratéxica empresarial no marco dunha sociedade democrática e de dereito, onde a responsabilidade social empresarial é con toda certeza unha obriga ineludible e necesaria. Non hai outro camiño a este, que non supoña a morte e a inxustiza. Efectivamente: A non prevención mata.

SABÍAS QUE...?

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

Glifosato: o herbicida total

En marzo de 2015 a IARC, Axencia Internacional de Investigación de Cancro da ONU, deu a coñecer un informe no que se clasificaba como “probablemente carcinógeno para humanos” o composto químico denominado glifosato, presente en case todos os herbicidas que se comercializan a nivel mundial. Dous meses despois, en maio, o Goberno colombiano decide suspender a fumigación dos cultivos de coca, contemplada no plan de erradicación de cultivos ilícitos, con glifosato. En xuño a ministra de Ecoloxía de Francia anuncia que se prohibirá a venda libre a particulares de herbicidas que conteñan glifosato a partir de xaneiro de 2016, medida que non se fai extensiva aos cultivos agrícolas e que adianta en tres anos a aplicación do plan Ecophyto 2 co que o goberno francés pretende reducir o emprego de pesticidas. En outubro, é o estado norteamericano de California o que coloca o glifosato na lista de sustancias químicas tóxicas. En novembro de 2015, a Autoridade Europea de Seguridade Alimentaria (EFSA) asegura que “o herbicida glifosato non amosa propiedades carcinoxénicas ni mutaxénicas, e que tampouco ten efecto tóxico sobre a fertilidade, a reprodución ou o desenvolvemento embrionario”; a partir das conclusións da EFSA, a Comisión Europea redactará un informe de revisión, seguido dunha Regulamentación cunha proposta que votarán representantes de 28 estados membros durante o Comité Permanente de Plantas, Animais, Alimentos e Forraxe que terá lugar nos próximos meses...

O glifosato, C₃H₈NO₅P, é un ácido orgánico débil formado por unha molécula de glicina e outra de fosfonometilo, soluble en auga e insoluble en solventes orgánicos. É un herbicida sistémico, que afecta a todos os órganos da planta, non selectivo, con aplicación habitual sobre a follaxe. Este ácido penetra na planta polas follas, entra no sistema vascular e chega ás partes subterráneas. Os síntomas de dano poden ser visibles aos dous días da aplicación. O efecto que se consegue logo do emprego do glifosato é a eliminación de todas as plantas ás que se lles administra (agás nos casos de plantas resistentes por modificación xenética).

No ano 1964 a empresa Monsanto obtén a primeira patente para o emprego do glifosato como “descaling agent” na limpeza de tubaxes, pois é un atrapador de metais; o procedemento de limpeza consistía en aplicar o glifosato nas tubaxes, e eliminar posteriormente os restos con auga; ese auga era verquida en terreos cercanos; en pouco tempo observouse que nos terreos empregados para os verquidos, a herba secaba; tras investigar as posibilidades do glifosato como herbicida, Monsanto obtén no 1969, a segunda patente sobre este produto, neste caso para o control de malas herbas; así, o herbicida máis popular na actualidade sae ao mercado no ano 1974 baixo o nome comercial “RoundUp”; a patente expirou no ano 2000; a partir dese momento moitas marcas comerciais de herbicidas teñen glifosato en maior ou menor concentración na súa composición. O éxito do glifosato radica no baixo custo de produción e na súa eficacia para eliminar todo tipo de vexetación alí onde se aplica.

O glifosato emprégase de xeito habitual, combinado con outros químicos que potencian os seus efectos, en traballos agrícolas, forestais e de xardinería, tanto en uso intensivo como a nivel particular; así mesmo, e debido ás súas propiedades herbicidas, está a ser empregado para a “limpeza” nas vías do tren e as cunetas das estradas, en substitución dos traballos mecánicos de limpeza. O produto adminístrase habitualmente por métodos de pulverización sobre as plantas. Os envases do produto indican que se empreguen luvas e máscara no traballo co herbicida que contén o glifosato.

A vía de penetración no organismo das persoas expostas adoita ser aérea, durante a fumigación dos cultivos, aínda que hai estudos científicos nos que se indica que está presente na auga das zonas nas que se emprega, nos alimentos que se producen e que se detecta no sangue e nos ouriños dos/as traballadores/as que o empregan.

O Informe do IARC publicado en marzo, clasifica a este axente dentro da categoría 2A (probablemente carcinógeno en humanos) logo de estudos de exposición ocupacional en traballos agrícolas realizados en EEUU, Canadá e Suecia publicados dende 2001, que amosan evidencia de carcinoxenidade en humanos para o linfoma de no-hodgkin, así como evidencias convincentes de que o glifosato pode causar cancro en

animais de laboratorio.

Antes de este informe, xa se coñecían os resultados de diversos estudos científicos realizados por expertos de diferentes organismos repartidos por todo o mundo, que alertaban sobre os efectos nocivos que provoca o glifosato en microcrustáceos, insectos, lombrices, ratas... Entre as secuelas observadas están os transtornos reprodutivos, alteracións xenéticas, mutacións e tumores.

O herbicida Roundup publicítouse como produto biodegradable, que destrúe unicamente as plantas sobre as que actúa, pero que non deteriora o medio ambiente nin o contamina. O certo é que segundo probas realizadas pola propia multinacional que o produce e comercializa, é persistente: precisa ao menos 140 días para que a metade do produto aplicado en chan agrícola desapareza; incluso foron atopados residuos en alimentos plantados un ano despois da aplicación do herbicida. De feito, a empresa retirou as referencias á biodegradabilidade dos envases do produto logo de dúas sentenzas por publicidade enganosa: a primeira en 1996 en NY e a segunda en 2007 en Francia.

Que hai detrás das noticias aparecidas o último ano sobre os efectos sobre a saúde que ten o emprego do herbicida glifosato?

O glifosato comeza a comercializarse de xeito industrial pola empresa Monsanto, despois de ter investido grandes cantidades de diñeiro na investigación das súas potencialidades como herbicida total.

Monsanto, multinacional con sede en Sant Louis, EEUU, fundada no ano 1901 como empresa química, está detrás de proxectos tan polémicos e declaradamente nocivos como os PCBs (flúidos líquidos para aillar e enfriar equipos eléctricos para uso industrial), o herbicida coñecido como “axente laranxa” (empregado na

guerra de Vietnam) ou a hormona de crecemento bovina comercializada co nome de POSILAC. Hoxe, baixo o slogan de agricultura sostible, traballa no desenvolvemento, produción e venda, ademáis do herbicida RoundUp, de sementes, denominadas RoundUp Ready, modificadas xeneticamente (a primeira patente para este tipo de sementes é do ano 1996) para ser resistentes ao seu herbicida a base de glifosato. Así, en nome da *agricultura sostible, a produción controlada que emprega menos recursos para obter mellores rendementos e a mellora da calidade de vida dos produtores*, están a promover monocultivos extensivos de soia, millo e algodón por todo o planeta que lonxe de acadar os fins publicitados, provocan deforestación, quebra económica e desaloxo de familias de pequenos campesinos, empobrecemento dos territorios, doenzas varias debidas á fumigación de grandes extensións preto de poboacións, malas colleitas provocadas por enfermidades que atacan aos cultivos tradicionais e para as que estas novas plantas non son inmunes, etc.

Segundo un estudo da Third World Network, a introdución de sementes modificadas para ser tolerantes a herbicidas como a Roundup Ready fixo que se incrementara espectacularmente o emprego do glifosato. Entre 1997 e 2014 a superficie mundial de terras destinadas a estos cultivos pasou de 6,9 a 154 millóns de hectáreas. Nos EEUU, o emprego do herbicida incrementouse en 237 millóns de quilos entre 1996 e 2011; o 70% deste incremento corresponde a monocultivo de soia RoundUp Ready. En Arxentina ou Uruguay a introdución deste monocultivo multiplicou por 10 o emprego do glifosato. Brasil constitúe o maior mercado mundial de praguicidas.

A venda da semente, e do herbicida, xeran beneficios millonarios para a compañía, que defende estes produtos no mercado con todos os medios ao seu alcance. Así, no plano económico e de mercado, podemos citar os contratos que establece a compañía cos agricultores que mercan a semente ou o pago de dereitos por tonelada producida para aqueles casos de produtos baixo patente; o control dos mercados de semente nos que se provoca oferta abundante de semente modificada (a prezos superiores á semente non modificada baseándose no máis alto rendimento da primeira) xunto á escaseza de semente tradicional; o cambio de usos do territorio (hai exemplos en EEUU, Arxentina, Brasil, Uruguay, Paraguay, India...); intensas campañas publicitarias a favor do emprego da “semente mellorada”, etc. No plano político e de presión, a compañía ten como estratexia establecer fortes vínculos con políticos e grupos de presión (a través de importantes achegas económicas) co fin de colocarse estratexicamente en Axencias de referencia no ámbito da saúde alimentaria dos estados nos que a compañía ten negocio, co fin de intervir activamente a favor dos intereses empresariais en temas tan sensibles como a comercialización e o etiquetado de produtos. A longo do tempo, teñen sido denunciadas prácticas neste sentido, como as denominadas “revolving door” ou “portas xiratorias”, en diversos puntos do planeta; Así por exemplo en EEUU intercambio de altos directivos entre a empresa e Axencias gobernamentais como a FDA (responsable de protexer e promover a saúde pública a través da regulación e supervisión da seguridade alimentaria, medicamentos, cosméticos, produtos veterinarios, etc. que incidiu decisivamente en que non se creara unha lexislación específica para os alimentos transxénicos e decidiu que non é necesario informar na etiqueta do produto sobre se este é transxénico), a EPA (Axencia para a protección medioambiental, que aprobou o herbicida Roundup a pesares

de que nun principio foi calificado como substancia con posibles efectos cancerixenos), ou a promulgación de leis como a denominada Lei Dark ou Lei escura, (que ten como fin bloquear calquera iniciativa para etiquetar os alimentos modificados xeneticamente en calquera dos Estados do país); en Arxentina, onde a corporación é especialista en captar funcionarios, científicos e sectores do goberno para que influan en determinadas decisións económicas dos mandatarios, Paraguay, Escocia,...

E cada vez que sae á luz un estudo ou informe desfavorable ao emprego dos produtos ou as prácticas de Monsanto, a multinacional pon a traballar a súa maquinaria: contrapoiendo “rigorosos (¿?) estudos científicos propios” e empregando todo tipo de presións políticas e económicas ao seu alcance.

Logo do informe do IARC, a multinacional rexeitou os resultados do mesmo, desacreditando a investigación e aportando as posicións favorables ao glifosato de autoridades reguladoras como a *Axencia de Protección ao medio ambiente de EEUU*, o *Instituto Federal Alemán de Avaliación de Riscos*, *Autoridad Australiana de Plaguicidas y Medicina Veterinaria* ou a *Axencia reguladora para o manexo de plagas en Canadá*.

E agora, “oportunamente”, chega o posicionamento da Autoridade Europea de Seguridade Alimentaria (EFSA), axencia da UE encargada de facilitar asesoramento científico independente sobre riscos existentes e probables asociados á cadea alimentaria, que indica que o glifosato “probablemente non provoca cancro”. Este posicionamento será considerado pola Comisión Europea para decidir se amplía o período de aprobación para a comercialización e uso do glifosato que vencerá o vindeiro 31 de decembro.

En Europa está autorizado o cultivo de millo transxénico dende 1998, pero só se cultiva na República Checa, Portugal, Eslovaquia, Romanía e o Estado español. Está prohibido o seu cultivo en Francia, Alemaña, Austria, Hungría, Grecia, Luxemburgo, Bulgaria, Polonia e Italia.

No Estado español se cultiva un 75% do millo transxénico que se produce na UE. Se comercializan ata 125 produtos autorizados que conteñen glifosato. A pesares de que a autorización por parte da UE para varios deles caduca o 31 de decembro, o Estado español prorroga a autorización de comercialización ata 2017.

Na UE se importan e consumen transxénicos como a soia, o millo e o algodón. En concreto coa soia elabóranse fariñas que sirven como alimento para o gando.

Monsanto é a empresa máis coñecida e contestada no mundo dos transxénicos e os herbicidas asociados ao glifosato. Pero non é a única. Con inversións millonarias en transxénicos e herbicidas están por exemplo Aventis, Syngenta, Bayer, Basf ou DuPont.

Numerosas organizacións de alimentación, de produtores e grupos socioambientais veñen de anunciar que levarán a xuízo a Monsanto por crímenes contra a Natureza e a Humanidade o vindeiro 16 de outubro de 2016, Día Global da Alimentación, perante o Tribunal Internacional da Haia.

Máis información:

- ✓ IARC Monographs Volume 112: evaluation of five organophosphate insecticides and herbicides. Marzo 2015
- ✓ <http://www.ecoport.net/ecoport/keykeyword/glifosato>
- ✓ www.monsanto.com
- ✓ www.greenpeace.org
- ✓ <http://sustainablepulse.com/2015/12/03/monsanto-put-on-trial-for-crimes-against-humanity-in-the-hague/#.VmmxY17dM8a>
- ✓ Documental: “El mundo según Monsanto”
- ✓ www.euractiv.com

Sinistralidade laboral: un monstro que non para de medrar

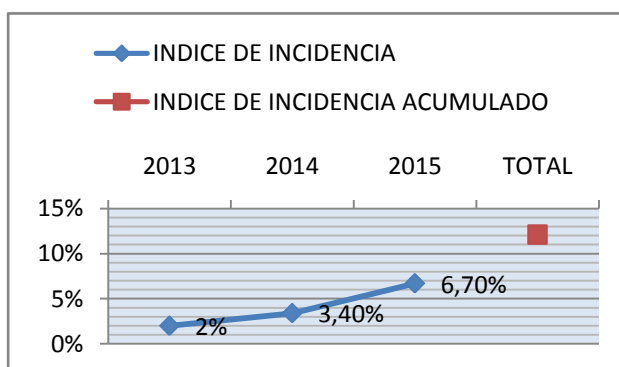
Dende a promulgación da vixente reforma laboral do ano 2012, aprobada e impulsada polo Goberno do PP, o mercado de traballo no Estado español está a sufrir unha imparable e progresiva situación de desestruturación e deterioro. A extensión da precariedade na contratación, a degradación das condicións de traballo, a desvirtuación da negociación colectiva, o temor á perda do emprego e a indefensión manifesta na que se atopa a clase traballadora tras a reforma da lexislación laboral, veñen en derivar nun notable incremento da sinistralidade e nunha progresiva destrución e inoperancia dos mecanismos de protección da saúde laboral.

A realidade é que a reforma laboral promovida por este Goberno, ten outorgado aos empresarios/as a capacidade e o poder absoluto para determinar as condicións de traballo da poboación traballadora. A maioría das veces, dun xeito inhumano, inxusto e extremadamente abusivo; producindo situacións como xornadas de traballo interminables, case sempre mal pagadas ou simplemente non pagadas; imposición de horarios anacrónicos, cambiantes e excesivos; salarios de miseria cando non de puro escravismo; mobilidade funcional e territorial a capricho do/a empresario/a; incremento desaforado dos ritmos e cargas de traballo..., etc. Todo isto, unido a uns procedementos de despedimento extremadamente sinxelos e baratos que apenas necesitan de xustificación, rematan por colocar aos traballadores/as nunha situación de indefensión e incertidume permanente, tendo que aceptar unhas condicións de traballo realmente inaceptables, e vendo extraordinariamente minguada a súa seguridade e saúde laboral.

Un dos efectos sinérxicos á vez que perversos derivados da conxunción de crise económica e reforma laboral, é o continuado descenso nos investimentos en prevención realizados polas empresas. Circunstancia esta que se produce á vez que as súas organizacións patronais (CEOE e CEPYME), presionan sen rubor para promover reformas lexislativas destinadas a relaxar, e en última instancia desregular, a normativa e as súas esixencias en materia de prevención de riscos laborais.

Se baixamos aos números, a pesares que o actual sistema de recollida de información en materia de accidentes tende a rebaixar e enmascarar o alcance real das cifras; atopámonos con que

no ano 2013 o índice de incidencia (nº de accidentes cada cen mil traballadores/as) incrementouse nun 2% respecto ao ano anterior. Que no ano 2014 a sinistralidade laboral computada polo Ministerio de Emprego e Seguridade Social, voltou a rexistrar un importante incremento respecto a anos anteriores -tanto en termos absolutos como en termos relativos (índice de incidencia)-, experimentando un 3,4% de subida no número de accidentes con baixa en relación ao ano 2013, e un 1,6% de subida nos accidentes mortais en relación ao mesmo período. Preocupante tendencia de incremento esta que non acontecía dende o ano 2007.

Por outra banda, segundo os últimos datos rexistrados que até agora temos, referidos ao primeiro semestre do presente ano 2015, os accidentes de traballo con baixa producidos durante a xornada laboral teñen medrado no Estado español nun alarmante 6,7%. En concreto neste período se teñen producido 254.197 accidentes laborais rexistrados, dos cales 166.471 foron sufridos por homes, un 7,6% máis que o ano anterior; e 87.726 foron sufridos por mulleres, o que supón un 5,1% de incremento da sinistralidade sobre o mesmo período.

Se facemos un **acumulado do aumento da sinistralidade experimentada nos**

tres últimos anos, en relación ao índice de incidencia dos accidentes rexistrados con baixa, atopámonos con que o incremento da mesma é dun alarmante 12,1%. Alarma que aínda podería verse notablemente incrementada, se ampliáramos o período de análise e incluíramos no mesmo os accidentes sen baixa. Accidentes sen baixa en moitos casos, consecuencia das presións das empresas ou do temor fundamentado dos/as traballadores/as a perder o seu emprego, mais tamén como consecuencia do palpable endurecemento dos criterios, que as mutuas están a aplicar aos traballadores/as para concederlles a baixa laboral logo dun accidente.

Sorprende tamén o dato, por irreal e distorsionado, que do total de accidentes rexistrados neste semestre, 251.906 foran considerados como leves, e que curiosamente só en 2006 casos a súa cualificación fora a de grave.

Para comprender este anacronismo, temos que saber que o promedio diario de falecementos por accidente laboral no Estado español é de 2 traballadores/as, e que a maioría dos accidentes que acontecen nos centros de traballo, son sistematicamente cualificados como leves por unha parte importante dos/as empresarios/as. Este é un factor relevante de inestimable importancia, xa que por unha banda se o accidente tivera a cualificación de grave debería ser investigado, o que posiblemente acarrearía as sancións correspondentes aos empresarios/as polas infraccións cometidas, e por outra, permitiría a través da investigación da Inspección de Traballo averiguar as causas e as responsabilidades do accidente como primeiro paso para que este non se volva a producir.

No que se refire aos **accidentes acontecidos nos desprazamentos** de ida ou volta do traballo, os chamados *in itinere*, teñen medrado un significativo 7,7%.

Mais sen dúbida, sendo conscientes da importancia das cifras que acabamos de ver, o máis preocupante, se cadra, desta información estatística, son os 285 traballadores/as que neste primeiro semestre do ano teñen perdido a súa vida en accidentes laborais. **Accidentes mortais** estes que veñen a supoñer un doloroso incremento do 3,3% sobre o mesmo período do anterior ano 2014.

No ranking de **accidentes mortais por sectores produtivos**, en termos absolutos o sector servizos con 122 traballadores/as falecidos/as e un incremento do 11,9% sobre o mesmo período do ano anterior, figura á cabeza desta tétrica listaxe. Mais é o sector da Industria con 60 traballadores/as falecidos/as no que vai de ano, o que en termos relativos experimenta cun 30,4% o maior incremento da mortalidade.

Neste senso, se atendemos ás **causas de morte durante a xornada laboral**, os accidentes cardiovasculares acumulan neste primeiro semestre 111 mortes rexistradas, cantidade altísima que sen dúbida ten que ver co estrés laboral que cada día teñen que soportar máis traballadores/as, pero que en termos absolutos supón unha redución do 8,1% respecto ao mesmo período anterior.

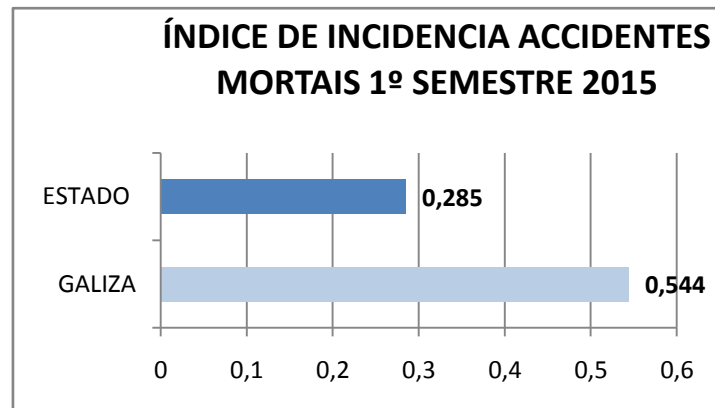
Os accidentes mortais como consecuencia de “choques e golpes con obxectos en movemento” suman 41 traballadores/as falecidos/as; nada menos que un 310% máis que no mesmo semestre do ano anterior.

No que atinxe aos accidentes mortais *in itinere*, suman neste primeiro semestre 46 traballadores/as falecidos/as, un 13,2% menos que no mesmo período anterior.

En relación ás **Enfermidades Profesionais**, os últimos datos aos que tivemos

acceso do *Observatorio das Continencias Profesionais da Seguridade Social*, indican que nos primeiros nove meses do ano 2015 foron declaradas 14.517 enfermidades profesionais, incrementándose nun 13% o número de enfermidades declaradas en relación ao pasado ano 2014. Destas enfermidades profesionais declaradas, un 53,37% o foron sen baixa laboral asociada, e un 46,63% o foron con baixa laboral.

Se ás 14.517 enfermidades profesionais declaradas até o mes de setembro, lles sumáramos as 3.887 patoloxías non traumáticas causadas polo traballo (non teñen a consideración de enfermidade profesional), atopariámonos con que nos primeiros 9 meses deste ano se declararon 18.404 patoloxías

profesionais relacionadas co traballo, o que supón un promedio de 67 traballadores/as diarios.

A pesares das cifras podemos afirmar, que **ao día de hoxe segue a existir un notable subexistiro e infranotificación de enfermidades profesionais**, o cal en gran medida ten moito que ver coa adxudicación de competencias realizada a favor das Mutuas, para o pago das pensións por incapacidade permanente derivadas de enfermidades profesionais que antes abonaba o INSS. A partir dese momento e por motivos evidentes que fundamentalmente teñen que ver con aforros económicos a costa da saúde dos/as traballadores/as, e coa prevalencia das ideoloxías que postulan a protección das empresas privadas e o seu benéfico económico fronte o dereito do interese público e social, as declaracións de enfermidades profesionais pasaron a ter que superar moitos máis atrancos dos razoablemente

exixibles para o seu recoñecemento e tramitación.

No caso da Galiza, a sinistralidade laboral no ano 2014 supuxo un total de 11.130 accidentes, incrementándose nos primeiros seis meses deste ano 2015 nun estratosférico 9,74%. Ademais con 29 accidentes mortais neste primeiro semestre, a **Galiza lidera os índices de mortalidade laboral no conxunto do Estado**. Dos 29 accidentes mortais acontecidos no noso País, 14 (48,28%) producíronse en A Coruña, 7 (24,14%) en Pontevedra, 5 (17,24%) en Ourense e 3 (10,34%) en Lugo.

Con estes datos o noso País practicamente duplica neste período a media Estatal de accidentes mortais, cun índice de incidencia de 0,544 puntos fronte aos 0,285 puntos de incidencia da media do Estado español.

No conxunto, neste período rexistráronse na Galiza un total de 12.214 accidentes, dos cales 12.017 foron cualificados como leves (98,36%), 168 foron cualificados como graves (1,37%) e 29 accidentes (0,27%) foron de carácter mortal.

Por provincias a distribución da sinistralidade total repártese do seguinte xeito: A Coruña 5.421 accidentes (44,38%), Pontevedra 4.236 (34,68%), Lugo 1.299 (10,64%) e Ourense 1.258 (10,30%).

Na Galiza evidénciase que o deterioro da situación preventiva é incluso máis alarmante que o que acontece no conxunto do Estado español. A inoperancia acadada nestes últimos anos por unha Xunta de Galiza gobernada polo PP raia o esperpéntico. Inoperancia que se explica non só polos terribles e desgraciados datos de sinistralidade que arrastra o noso País, senón que tamén, por iniciativas políticas de Goberno tales como a supresión (eliminación) unilateral da Subdirección Xeral de Saúde Laboral, cuxas funcións e competencias foron trasladadas, -sen participación nin consulta dos axentes sociais-, á Dirección Xeral de Emprego que dentro da mesma Consellería de Traballo tivo que asumir mal que ben, unhas competencias e responsabilidades para as que a todas luces non

estaban preparados. Mais isto non quedou aí, aos poucos meses, tamén sen previo aviso nin consulta algunha, elimináronse a propia Consellería de Traballo e a Consellería de Industria, para rematar fusionándoas nunha nova mega-Consellería liderada pola Consellería de Economía, que pasou a denominarse “Consellería de Economía, Emprego e Industria”, desdibuxándose de novo o conxunto das competencias, funcións e responsabilidades públicas que a administración e por ende o poder político autonómico teñen con Galiza en materia de prevención de riscos e saúde laboral. Un auténtico despropósito que revela ás claras tanto o nulo nivel de sensibilidade e responsabilidade político-social do Goberno da Xunta do PP nesta materia, como a situación de fracaso e desastre que sofre a prevención no noso País, cuns niveis de sinistralidade totalmente

inustificables, ante a inanición dunha administración autonómica que mira para outro lado e por exemplo, plan-texa para o vindeiro ano 2016 unha redución orzamentaria intolerable do 95%, no capítulo VI (inversións reais) dos orzamentos do Instituto Galego de Seguridade e Saúde Laboral (ISSGA); posiblemente a única entidade pública galega realmente operativa e cualificada para actuar coa eficacia e o rigor técnico necesario nesta materia.

Á vista dos feitos, a conclusión é simple e meridianamente clara: o Sistema Preventivo no Estado español (e na Galiza particularmente) non funciona; as empresas seguen sen posuir nin asumir unha auténtica cultura preventiva; a lexislación normativa en materia de prevención segue sen cumprirse nin aplicarse; a integración da prevención

nos distintos niveis da empresa segue a ser unha entelequia, e os investimentos en prevención das empresas (e incluso das Administracións) brillan cada vez máis pola súa ausencia. Se a isto lle sumamos a evidente falta de sensibilidade, de rigor, de intelixencia, de decisión e de vontade política para facer da prevención de riscos laborais un elemento fundamental, consustancial e irrenunciable do mundo do traballo, un factor estratéxico de desenvolvemento e competitividade empresarial, e un dos principios fundamentais dun estado social e de dereito; as casusas da súa falta de implantación, da súa ineficacia, e máis se cabe aínda, da súa ineficiencia, pasan a ser evidentes e diáfanas.

GABINETE TÉCNICO CONFEDERAL DE SAÚDE LABORAL-CIG.

Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

Síntese de actividade 2015.

Un dos piares básicos de actuación do Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral da CIG é a prestación dos servizos de **asistencia técnica e asesoramento en materia de prevención de riscos laborais e saúde laboral** a delegados/as da CIG, Comités de Seguridade e Saúde e traballadores/as en xeral. Para facilitar o acceso a este servizo, a CIG conta con oficinas comarcais de asesoramento en Ferrol, A

Coruña, Lugo, Ourense e Vigo, dende as que se asiste a todo o territorio. Así mesmo e a partir deste ano 2015, existe unha nova canle de atención que permite o asesoramento técnico “on line”; este novo servizo está a disposición dos/as usuarios/as a través do botón “Asesoramento Técnico” situado na parte dereita da portada da nosa web www.cigsaudelaboral.org.

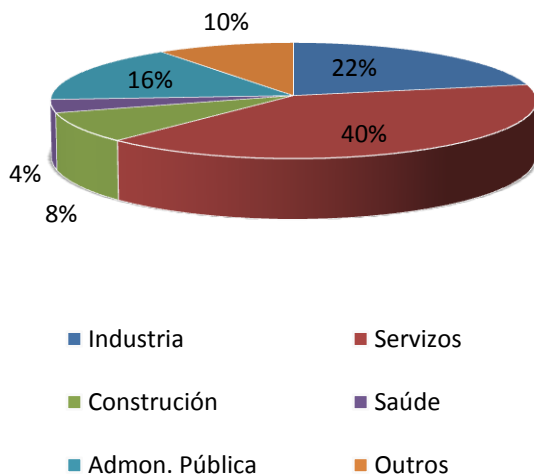

Se atendemos ao volume de consultas atendidas e contabilizadas ata o momento como indicador de valoración do servizo, hai que sinalar que as perspectivas amosan que este ano 2015 se manterá o número de asistencias prestadas en relación aos anos precedentes. Así mesmo, compre sulñar que continúa a medrar o coñecemento e interese por este servizo, como se visualiza no feito de que técnicas e técnicos son requeridos en puntos de todo o país, non só nas localidades onde están ubicados fisicamente.

A tipoloxía das consultas atendidas, varía dun punto de asistencia a outro, pero en xeral, as consultas relacionadas coa **adaptación ou cambio de posto de posto de traballo, determinación de continxencias, problemas coas mutuas, protección á maternidade e reclamacións ao INSS por disconformidade coa alta** supoñen a parte máis numerosa dos casos asistidos.

Ao longo deste ano 2015 atendéronse consultas de todos os sectores de actividade predominando, como vén sendo habitual, os sectores de servizos e industria.

Consultas por sectores

Así mesmo en tódolos puntos de asistencia, mantéñense os niveis de asesoramento a delegados/as de prevención e traballadores/as en xeral sobre dereitos e deberes, cuestións varias relacionadas coas mutuas, interpretación e explicación de documentación relativa á PRL na empresa, elaboración de escritos para a empresa ou denuncias ante ITSS, sen esquecer neste apartado o labor que as técnicas e técnicos realizan como asesores nos Comités de Seguridade e Saúde ou ante os Organismos como ITSS ou ISSGA, acompañando aos nosos/as delegados/as nas súas tarefas.

As solicitudes de consulta continúan a chegar aos nosos/as técnicos/as fundamentalmente por dúas vías: por medio de

responsables de Federacións e Comarcas que achegan o servizo aos potenciais usuarios/as ou directamente por parte de delegados/as e traballadores/as en xeral que ou ben xa nos coñecen ou acuden a nós por indicación de terceiros. Aínda que están establecidas e se empregan canles alternativas a través das cales realizar os asesoramentos, (botón de “Asesoramento técnico” da nosa web, o correo electrónico e o teléfono), o contacto directo sigue a ser o xeito usual de achegamento ao servizo.

A complexidade dos casos que se atenden varía moito en función da tipoloxía do mesmo, e vai dende a asistencia puntual que se presta no momento en que se solicita ata o seguimento no tempo de todo tipo de procesos.

Noutro dos ámbitos da súa actividade, o Gabinete continuou neste 2015 a traballar na promoción e realización de actividades de **formación en materia de prl**. Así, ao longo do período de execución, impartíronse un total de 52 accións formativas en 12 localidades das catro provincias galegas, das que se beneficiaron un total de 1.360 traballadores e traballadoras (tanto ocupados como en situación de desemprego).

Mantendo a filosofía coa que naceu este servizo que presta a Central Sindical a través do Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral, a programación de actividades de formación en materia de PRL atendendeu ás demandas realizadas polas distintas estruturas da CIG, tanto federativas como comarcais e locais. Neste 2015, contabilizamos que 208 traballadores e traballadoras acudiron aos 10 Cursos Básicos organizados, 814 aos 35 Cursos Monográficos e 380 ás 7 Xornadas Técnicas que se realizaron. Seguindo a tendencia dos últimos anos, observamos que continúa a ter máis demanda a formación específica do posto, materializada en formato de curso monográfico de 20, 10, 8 ou 6 horas. Igual que en convocatorias anteriores, compre salientar como os motores desta formación en PRL específica do posto aos sectores sanitario e asistencial (con 20 actividades entre as que podemos citar a modo de exemplo “Curso avanzado de mobilidade e traslado de doentes e persoas con problemas de mobilidade”, “Prevención de riscos laborais nas unidades de hospitalización”, “Riscos eléctricos no Hospital” ou “Comunicación de accidentes de traballo na área sanitaria de A Mariña” nas que participaron 343 traballadoras e traballadores), e industria, sector no que este ano continuamos a traballar na formación que demandan as empresas para a contratación (284 traballadores e traballadoras que acudiron ás 16 actividades, repartidas entre as que demanda o naval -materializadas nos cursos de 8 e 20 horas “Riscos específicos para o sector naval”- e aquelas outras específicas de posto, “Electricidade: montaxe e mantemento de instalacións de AT e BT”, “Instalacións, reparacións, montaxes, estruturas metálicas, cerraxería e carpintería metálica” ou “Fontanería e instalacións de calefacción”). Dentro da formación específica para o sector da industria, continuamos a ofrecer cursos destinados á inclusión dentro da Tarxeta Profesional do Metal; en total realizáronse 6 actividades formativas, das que 2 foron cursos básicos de 60 horas e 4 cursos monográficos de 20 horas; desta formación beneficiáronse 112 traballadores e traballadoras.

Por último, pero non menos importante, non podemos esquecer dentro desta pequena síntese do ano 2015, as actividades que o Gabinete desenvolve de cara a **difusión e información en materia de prl**. Así pois continuamos os traballos correspondentes ao mantemento e actualización da plataforma web www.cigsaudelaboral.org, a través da que buscamos establecer unha canle de contacto permanente cos nosos/as delegados/as e por suposto coas traballadoras e traballadores que amosan interese polas temáticas e novas que introducimos.

Ao mesmo tempo, continuamos a desenvolver o proxecto de edición e distribución gratuita a todo o Estado do **Boletín CIG Saúde Laboral**, publicación periódica que iniciou a súa na no ano 2012 e da que este que estás a ler xa é o seu número 17; a motivación última desta publicación é achegar aqueles temas que consideramos de interese en materia de prevención de riscos e saúde laboral así como aqueles outros que sobre estas cuestións nos demandan as estruturas da CIG.

Neste ano prestamos especial atención ao *vinteavo aniversario da Lei de Prevención de Riscos Laborais*, a *Estratexia*

ñola de seguridade e saúde no traballo, a nova *Lei 23/2015, de 21 de xullo, Ordenadora do sistema de ITSS*, o *Criterio Técnico Nº 83/2010 sobre a presenza de recursos preventivos nas empresas, centros e lugares de traballo*, o *dereito de acceso á acción preventiva dos/as gados/as de prevención* e o *CT-43/2205 da Inspección de Traballo e Seguridade Social*, así como temas de actualidade como os *disruptores endocrinos e poder dos lobbies na UE*, a *violencia física externa no traballo: un fenómeno en alza*, ou o *envellecemento da poboación traballadora* (tema para o que contamos coa inestimable colaboración dun especialista na materia).

O Boletín CIG Saúde Laboral édítase unicamente en formato dixital; tódolos números do Boletín están a disposición no apartado adicado ao mesmo na portada da web www.cigsaudelaboral.org, para a súa visualización e descarga. No caso de querer recibilo na túa caixa de correo só tes que solicitar á alta no espazo específico que atoparás na parte inferior dereita da portada da nosa web.

BOLETÍN CIG
Saúde Laboral

Visualización e descarga
Suscripción

<http://www.cigsaudelaboral.org>

PUNTOS DE ASESORAMENTO

<http://www.cigsaudelaboral.org/contacto>

Asesoramento Técnico on line
<http://www.cigsaudelaboral.org>

www.cigsaudelaboral.org

Información en materia de prl e saúde Laboral

Calendario con eventos

Publicacións específicas

Suscripción ás fontes RSS para recibir as novas que se publican

EDITA: Gabinete Técnico Confederal de Saúde Laboral

